

Van waterleidingbedrijven naar milieubedrijven*

Wat betekent dat eigenlijk: Waterleidingbedrijven als milieubedrijven?

Als eerste betekent het dat de waterleidingbedrijven een belangrijke rol spelen bij de signalering van milieubedreigingen en -verontreinigingen in het belang van de bewaking van de kwaliteit van het drinkwater. Een soort *waakhond* in het milieu dus.

Ten tweede houdt het in dat daar waar de verontreiniging te ver in het milieu is doorgedrongen, en brongerichte maatregelen te laat komen, de bedrijven door effectgerichte maatregelen, zoals extra zuivering, de kwaliteit van het drinkwater zullen veilig stellen. We ruimen daarmee de troep van anderen op. Net als *vuilnismannen*.

Een derde aspect is dat de bedrijfstak tijdelijk, daar waar het preventieve milieubeleid van de overheid niet snel genoeg wordt gerealiseerd, vooruitlopend op dit beleid, zelf overgaat tot het nemen of ondersteunen van preventieve maatregelen. Daarmee gaan we dan een klein beetje op de stoel van de overheid zitten, maar het is zeker ook in ons eigen belang. We zijn dan de *partner in preventie van de overheid*.

Het vierde en voor de hand liggende element is, dat de bedrijven hun verantwoordelijkheid dienen te nemen op die terreinen, waar zij zelf veroorzaker zijn van milieubelasting. Deze belasting moet tot een minimum worden beperkt. Dit is een kwestie van 'wat u niet wilt dat u geschiedt doe dat ook een ander niet'. Het waterleidingbedrijf dient hierbij als *veroorzaker* zelf op te ruimen.

Dus, nog even op een rijtje: wat houdt het in om als waterleidingbedrijven milieubedrijven te zijn?

1. Een waakhondfunctie,
2. De rol van vuilnismaan,
3. Een partner in preventie en
4. De opruimende veroorzaker.

Het VEWIN-milieuplan

Het initiatief tot het VEWIN-milieuplan dateert van december vorig jaar. Het Dagelijks Bestuur van de VEWIN heeft het bureau daarna verzocht een eerste concept op te stellen. Vervolgens is dit concept door het dagelijks bestuur voorgelegd aan enkele VEWIN adviescolleges. Het Tweede concept van het plan is op 31 mei jl. door het bestuur vastgesteld waarna het ter beoordeling aan de afzonderlijke leden is gezonden. We streven ernaar aan het eind van dit jaar het plan aan de ledenvergadering, ter vaststelling aan te bieden.

* Voordracht van mr S. Patijn, voorzitter van de VEWIN, tijdens de VWN-Voorjaarsvergadering op 17 mei 1990 in Den Haag.

Mr. S. Patijn.

Het plan bestaat uit een *inventariserend* deel en een *beleidsmatig* deel. In het inventariserende deel zijn de problemen verkend, en mogelijke oplossingen aangegeven. Het beleidsmatig deel gaat in op die aanpak die de bedrijfstak de komende jaren wil volgen. Daarbij is globaal aandacht besteed aan de consequenties van deze aanpak. In de opzet is consequent een tweedeling aangebracht. Enerzijds de milieubelasting door activiteiten van waterleidingbedrijven. Dit wordt het *intern* milieuprobleem genoemd. En anderzijds de verontreiniging van de bronnen door derden, die we het *extern* milieuprobleem hebben genoemd. Tevens is er aandacht besteed aan de planning en de financiering van het milieubeleid van de bedrijfstak.

Het hart van het milieuplan wordt gevormd door de uitgangspunten van de rol van bedrijfstak als milieubedrijfstak.

Externe milieuproblemen en extern milieubeleid

De uitgangspunten met betrekking tot de externe milieuproblemen, dus wat vanuit het milieu op ons afkomt, luiden:

1. De drinkwatervoorziening is het meest gebaat bij een spoedige aanpak van de vervuiling daar waar de vervuiling ontstaat. De overheden dienen daartoe condities te scheppen zodat de waterleidingbedrijven met eenvoudige zuiveringsmethoden hun taak kunnen uitvoeren.

2. Maatregelen van waterleidingbedrijven om de vervuiling door derden

te voorkomen, dienen te passen binnen het voorgenomen overheidsbeleid, en zijn tijdelijk van aard vooruitlopend op de realisering van een adequate bescherming van de bronnen door de overheid. De maatregelen dienen de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater dat door de bedrijven wordt gebruikt in positieve zin te beïnvloeden.

Het creëren van een adequate algehele bescherming van de bronnen is voornamelijk een taak van de rijksoverheid. Zo zijn voor de drinkwaterbereiding uit het oppervlaktewater voornamelijk de rijkswateren van belang. Terwijl de bescherming van het grondwater uiteindelijk, via de wet bodembescherming, door een voor geheel Nederland geldend algemeen beschermingsniveau gerealiseerd dient te worden. Het in uitgangspunt twee verwoorde preventieve milieubeleid van de waterleidingbedrijven is dus onlosmakelijk verbonden met de ontwikkelingen in het preventieve rijksoverheidsbeleid, en dient als zodanig als een collectief beleid ten opzichte van dit overheidsbeleid geplaatst te worden. Het derde uitgangspunt luidt daarom:

3. Het preventieve milieubeleid van de waterleidingbedrijven is een collectieve verantwoordelijkheid van de waterleidingbedrijven.

Waar moeten we aan denken bij preventief milieubeleid door de waterleidingbedrijven? Voor wat betreft het externe milieubeleid zijn dit: de waakhond, de vuilnismaan en de partner in preventie.

Waakhond

Als waakhond zullen we moeten blijven pleiten voor *openbaarheid van de lozingsgegevens* ook in het buitenland. Zolang deze gegevens niet bekend zijn zal de bedrijfstak onderzoek moeten blijven verrichten naar de herkomst van de stoffen waarvan het niveau continu dan wel regelmatig boven het niveau uitstijgt dat vereist is voor een goede en gezonde drinkwatervoorziening. Waarschijnlijk zal het nodig zijn het aantal plaatsen waar bemonsterd wordt uit te breiden. Niet alleen nabij het innamepunt, maar ook nabij de lozingspunten bovenstrooms tot zelfs in het buitenland toe. Ook zal het aantal stoffen waarop de monsters worden onderzocht wellicht moeten toenemen, vooral in verband met organische microverontreinigingen. We zullen als waakhond dan blaffen als de herkomst van de vervuiling bekend is en met gerichte acties de vervuiling bestrijden. Dit kunnen we doen door

publikatie, protest maar ook het voeren van rechtszaken!
 Nauwkeuriger analyse-technieken voor de detectie van milieuvreemde stoffen zullen met spoed ontwikkeld moeten worden. Enerzijds zullen we er bij de overheid en producenten van deze stoffen op aan dringen dat deze methoden door de fabrikant zelf geleverd worden. Anderzijds zullen we er waarschijnlijk niet aan ontkomen het speurwerkprogramma van de VEWIN op dit punt te intensiveren. Waakhond zijn, betekent verder dat de waterleidingbedrijven op de hoogte dienen te blijven van de ontwikkelingen van de kwaliteit van het grondwater. Hiertoe dienen effectieve meetnetten te worden geïnstalleerd. Bovendien kunnen de waterleidingbedrijven een signalerende rol vervullen bij de handhaving in het kader van de grondwaterbescherming.

Vuilmisman

In zijn rol als vuilmisman zal de bedrijfstaking inspanningen op het gebied van de drinkwaterzuivering moeten continueren. Op een aantal plaatsen zullen de huidige zuiveringsinstallaties moeten worden uitgebreid met extra zuiveringsstappen. Met name bestrijdingsmiddelen en nitraat zijn op dit moment de boosdoeners.

Partner in preventie

De rol van partner in preventie zal een moeilijke zijn. We balanceren dan op een koord tussen de verantwoordelijkheid van de overheden en die van de bedrijfstaking. Maar ook tussen het principiële en pragmatische. Natuurlijk, financiering van brongerichte maatregelen moeten we in beginsel afwijzen, omdat dit strijdig is met het principe 'de vervuiler betaalt'. Maar laten we eerlijk zijn: als wij niets doen om de kloof te dichten tussen dat wat nodig is voor een duurzame drinkwatervoorziening en de huidige situatie, dan komen we niet veel verder.

Zo zullen we nog meer waterwingebieden in eigendom moeten verwerven. Tevens zullen we moeten bekijken welke delen van grondwaterbeschermingsgebieden voor aankoop in aanmerking komen. In deze gebieden zullen we rol moeten vervullen bij het ecologisch verantwoord beheer. Stimulering van milieuvriendelijke landbouw is hierbij van groot belang. Een andere mogelijke taak voor de bedrijven ligt op het terrein van de bodemsanering in grondwaterbeschermingsgebieden. Als de overheid er niet aan toe komt, en saneringslocaties gezien hun ligging en geohydrologische situatie op den duur een bedreiging vormen voor de kwaliteit van het grondwater, moeten we zelf maar de handen uit de mouwen steken!

Interne milieuproblemen en intern milieubeleid

De opruimende veroorzaker

Wat we in het Milieuplan denken te formuleren als intern milieubeleid heb ik zojuist gevat onder het beeld: 'de opruimende veroorzaker'. Hiertoe zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

4. Waterleidingbedrijven dienen hun activiteiten te toetsen aan de eisen die worden gesteld aan een duurzame ontwikkeling. Indien die activiteiten daarmee niet in overeenstemming zijn, dienen zij actief te zoeken naar alternatieve mogelijkheden om wel binnen de randvoorwaarden van een duurzame ontwikkeling te blijven.

5. In het zoeken en uitvoeren van deze mogelijkheden ligt een beperking daar waar de kwaliteit en continuïteit van de drinkwatervoorziening in gevaar komen.

6. Voor de kosten die zijn verbonden aan de alternatieve mogelijkheden, dient een maatschappelijk draagvlak te bestaan.

Waar lopen we tegen aan als we ons eigen handelen toetsen aan een duurzame ontwikkeling? Een paar voorbeelden: *verdroging, milieu-effecten van kunstmatige infiltratie, het ruimtebeslag door winningsmiddelen, het omgaan met afvalstoffen die ontstaan bij de drinkwaterproductie, energieverbruik en milieueffecten van leidingmaterialen.*

Een aantal van deze problemen toont overigens nog eens duidelijk aan waarom

een preventief beleid zo belangrijk is. Als grond- en oppervlaktewater schoon zouden zijn, zouden we minder energie en chemicaliën nodig hebben, minder slib produceren en over schoner infiltratiewater beschikken!
 Voor een deel moeten we echter de hand in eigen boezem steken, en hem daarna aan de ploeg slaan!

Verdroging

Voor verdroging betekent dit dat de waterleidingbedrijven actief zullen moeten meedoen aan (inter)provinciale studies in het kader van de provinciale waterhuishoudingsplannen. Daarin moeten de locaties, aard en omvang van verdroging worden vastgesteld. Het aandeel van iedere potentiële oorzaak per locatie moet daarbij nagegaan worden. Zij zullen meedenken over oplossingen voor wat betreft hun aandeel in de verdrogingsproblematiek zoals een optimalisatie van grondwaterwinningen en infiltratie, waterconserving en/of aanvoer in relatie met landbouw- en natuurbelangen en waterbesparing. Dit alles natuurlijk wel tegen de achtergrond, dat het grondwater bij voorrang bestemd moet blijven voor het gebruik voor de productie van drinkwater. Verder moet de ophoping van milieuvreemde stoffen door infiltratie in de duinen tot een minimum worden beperkt, en moeten drinkwatervoorziening en ecologische functies in dit gebied hand in hand samengaan.

Afvalstoffen drinkwaterproductie

De waterleidingbedrijven zullen moeten zorgen voor een milieuhygiënisch

Tijdens de voordracht van minister Alders, in dezelfde vergadering uitgesproken door de ple. directeur-generaal Milieubeheer (zie H₂O (13) nr. 12, pag. 320 e.v.).

verantwoorde en doelmatige verwerking van de geproduceerde afvalstoffen. We moeten ons bijvoorbeeld afvragen of het opslaan van afval en zelfs chemisch afval op het eigen terrein, zonder verdere voorzieningen nog wel van deze tijd is! En dat terwijl er andere wegen mogelijk zijn, zoals het zoveel mogelijk voorkomen van het ontstaan van afvalstoffen, het hergebruiken of anderszins nuttig toepassen van daarvoor geschikte afvalstoffen en het op verantwoorde wijze verwerken van de resterende afvalstoffen. Tevens moeten we bekijken of een centrale verwerking of deponie in eigen beheer niet gewenst is voor die afvalstromen, waarvoor op bedrijfsniveau geen adequate oplossing gevonden kan worden.

Energieverbruik

Bij de vernieuwing en uitbreiding van nieuwe installaties voor winning, zuivering, opslag, transport en distributie van water zullen we misschien weer eens 'ouderwets' het energieverbruik als belangrijk criterium moeten hanteren.

Milieu-effecten leidingmaterialen

Om de diffuse belasting van het milieu met lood, koper en cadmium te verminderen zullen we meer moeten doen aan de conditionering van het drinkwater. Met betrekking tot het toepassen van Asbest Cement leidingen kunnen we natuurlijk wachten tot de overheid ons dwingt om over te stappen op andere leidingmaterialen. Maar beter kan de bedrijfstak anticiperen op het beleid van de overheid en de toepassing van asbest voor de aanleg van nieuwe leidingen en renovaties aan bestaande leidingen op korte termijn staken.

Waterbesparing

De meeste interne milieuproblemen hebben overigens een relatie met het waterverbruik. Als het waterverbruik afneemt kan dit ook een afname betekenen van de verdroging, slibproductie, energieverbruik etc.

De bedrijfstak voert al lang campagne tegen verspilling van drinkwater. Die kan mogelijk worden geïntensiveerd op basis van de bevindingen van de Commissie Waterverbruik van de VEWIN, die binnenkort zullen worden gepresenteerd.

Uitwerking van het VEWIN Milieu Plan

Tot zover wat gedachten rond het milieuplan. De vraag die zich nu onmiddellijk aandient is, als we het hierover binnen de bedrijfstak uiteindelijk eens worden, hoe voeren we dit dan uit en waar halen we het geld vandaan? Het 'hoe' zal geen probleem zijn.

Een bedrijfstak die dag in dag uit bijna 15 miljoen consumenten voorziet van een uitstekend produkt, kan dit varkentje ook wel wassen!

Met betrekking tot de milieukosten is in het milieuplan het volgende principiële uitgangspunt geformuleerd:

7. De kosten van maatregelen die genomen worden om de verontreiniging van de bronnen te voorkomen, te saneren en te bestrijden dienen in beginsel voor rekening te komen van de vervuilers.

Als we dit principe vervolgens op ons zelf toepassen leidt dit automatisch tot uitgangspunt acht:

8. De kosten als gevolg van maatregelen om de milieubelasting van waterleidingbedrijven tot een minimum te beperken zijn in principe voor rekening van de waterleidingbedrijven, en uiteindelijk de consument.

Dit zijn dus de kosten die we moeten maken als 'opruimende veroorzaker'. Voor het beeld van de vuilnisman geldt:

9. De kosten als gevolg van vervuiling in het verleden en heden zullen noodgedwongen moeten worden opgebracht door de waterleidingbedrijven en dus uiteindelijk door de consument. Daar waar mogelijk zullen deze kosten worden verhaald op de vervuilers.

En voor de waakhond en partner in preventie:

10. Daar waar waterleidingbedrijven, vooruitlopend op het bereiken van een adequate bescherming van de bronnen door de overheid, kunnen kiezen om kosten te maken in het kader van hetzij een curatieve, hetzij een preventieve aanpak, gaat de voorkeur uit naar uitgaven in het kader van een preventieve aanpak.

Dat waren de principes, maar hoe zit het met de praktische invulling?

Laten we het simpel houden.

De rol van vuilnisman en opruimende veroorzaker zullen voornamelijk op lokaal niveau van belang zijn. De kosten van maatregelen die uit deze rollen voortvloeien zullen dus per bedrijf kunnen worden doorberekend aan de consument. Al naar gelang de (lokale) aard van de maatregelen zullen de milieukosten in dit geval voor de consumenten door het land verschillend zijn.

Dit vloeit, voor wat betreft de rol van opruimende veroorzaker, voort uit het principe 'de vervuiler betaalt'. Ieder

bedrijf wordt op die manier het meest direct geconfronteerd met z'n eigen milieuverantwoordelijkheid. Bedrijven die in het verleden milieuvriendelijk te werk zijn gegaan zullen relatief minder kosten hebben, bedrijven die wat dit betreft een achterstand hebben, zullen voor deze achterstand extra inspanningen moeten leveren. Op deze regel zijn twee uitzonderingen denkbaar. De oplossingen in het kader van de slibproblematiek en de waterbesparing zijn algemeen geldend voor de gehele bedrijfstak zodat overwogen moet worden of een deel van de kosten hiervan niet uit een gezamenlijke pot gefinancierd zou moeten worden.

Ook de kosten van de rol als vuilnisman zullen veelal op lokaal niveau worden gedragen, behalve wanneer het landelijke zaken betreft zoals de ontwikkeling van nieuwe zuiveringstechnieken in het kader van het KIWA-onderzoek.

Voor de kosten in verband met de functie van waakhond en partner in preventie gelden andere overwegingen:

- Een goede waakhond is duur en doet dienst voor het hele (water)huis.
- We moeten niet door elkaar heen gaan blaffen.

- Alleen een sterke organisatie met een gevulde beurs kan een gelijkwaardige preventieve partner van de overheid zijn. Het ligt daarom voor de hand om deze aspecten gezamenlijk te financieren.

Naast de collectieve verantwoordelijkheid van de waterleidingbedrijven voor het preventieve milieubeleid, die ik u eerder noemde als derde uitgangspunt, gelden hiervoor de volgende redenen:

1. De bedreigingen van de grondstof, grond- en oppervlaktewater zijn veelal regionaal, nationaal en zelfs internationaal van aard. Een efficiënte aanpak hiervan dient op landelijk niveau gecoördineerd te worden. Als voorbeeld noem ik u projecten om ecologische landbouw te stimuleren.

Het is dan nodig dat op nationaal niveau beschikt over de voldoende financiële middelen.

2. Wat op dit moment een probleem is voor een of enkele bedrijven, kan in de toekomst een probleem worden voor de andere bedrijven. Een gezamenlijke aanpak kan gezien worden als een investering in duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening van Nederland. Een voorbeeld hiervan is het mogelijk noodgedwongen toenemende gebruik van oppervlaktewater door grondwaterbedrijven. De kwaliteit van Rijn, Maas en overige oppervlaktewateren is daarmee ook een zaak voor deze bedrijven.

3. Overheden gaan er meer en meer toe over via diverse heffingen, de waterleidingbedrijven te laten betalen voor preventief milieubeleid. De waterleidingbedrijven hebben dan geen greep op de prioriteiten en uitgaven. Een gezamenlijke aanpak van de waterleidingbedrijven garandeert dat de bestedingen voor preventief milieubeleid ook daadwerkelijk ten goede komen aan een duurzame ontwikkeling van de drinkwaterwatervoorziening.

4. Voor het creëren van een duurzame veiligstelling van de bronnen van de drinkwatervoorziening zullen veelal kostbare, middellange termijn projecten nodig zijn. Door één aanpak van ons allen kunnen op eenvoudige wijze de voor deze projecten benodigde gelden bijeen gebracht worden.

Collectief draagvlak

Kortom, wat mij betreft kan de ontwikkeling van waterleidingbedrijven tot milieubedrijven pas echt tot stand komen als we, naast de belangrijke financiële injectie op lokaal niveau, een collectief draagvlak creëren om onze plannen uit te voeren.

Het belangrijkste is echter dat we onze plannen uitvoeren.

Zowel een duurzame ontwikkeling als een duurzame drinkwatervoorziening vragen om de ontwikkeling van waterleidingbedrijven naar milieubedrijven!

• • •

Waterbedrijf Groningen levert drinkwater aan Waterleidingmaatschappij Drenthe

Wethouder Morssink van Groningen heeft op 8 juni jl. officieel de transportleiding geopend waardoor het Waterbedrijf Groningen drinkwater engros levert aan de Waterleidingmaatschappij Drenthe. Dat betekent dat het Waterbedrijf Groningen gedurende 25 jaar drinkwater engros aan de WMD zal leveren met een hoeveelheid van circa twee miljoen kubieke meter drinkwater per jaar.

De Waterleidingmaatschappij Drenthe heeft ongeveer 1½ miljoen gulden in dit drinkwaterproject geïnvesteerd, waaronder een transportleiding van het pompstation De Punt in Glimmen naar Vries, met een doorsnede van 50 centimeter.

Naast het drinkwater bereid uit grondwater, levert de WMD nu ook drinkwater aan de afnemers dat voor één derde deel bereid is uit oppervlaktewater. Dit laatste komt uit het riviertje de Drentsche Aa.

Dit oppervlaktewater wordt op het pompstation De Punt gezuiverd tot drinkwater en vervolgens gemengd met het gezuiverde grondwater, waarna het naar de afnemers wordt verpompt.

Het Groningse bedrijf produceert tot nog toe 14 miljoen kubieke meter, waarvan één derde uit de Drentse Aa, de rest uit grondwater. Drenthe betaalt Groningen circa 50 cent/m³ voor het leidingwater.

Nederlandse Vereniging voor Afvalwaterbehandeling en Waterkwaliteitsbeheer

Afscheid van Hein Ehrhardt als president van de European Water Pollution Control Association

Op de vergadering van de Council van de EWPCA op 24 mei 1990 in München heeft Hein Ehrhardt de functie van president overgedragen aan Bernie Jost uit Zwitserland.

Ehrhardt is drie jaar lang voorzitter geweest van de EWPCA. Gedurende deze tijd is de organisatie sterk gegroeid.

Tijdens zijn intrede, drie jaar geleden, presenteerde Ehrhardt de volgende 3 beleidsvoornemens:

1. Uitbreiding van de organisatie met landen uit Oost-Europa
2. Uitgifte van een Europees tijdschrift
3. Professionalisatie van het secretariaat en financiële onafhankelijkheid

Drie jaar later kan Hein met trots terugkijken. Wellicht een beetje geholpen door Gorbatsjov en zijn perestroika zijn thans Polen, Hongarije en Joegoslavië lid geworden van de EWPCA en was Tsjechoslowakije als waarnemer aanwezig op de laatste vergadering van de council. In het najaar streeft de EWPCA naar een seminar in Oost-Europa. Mede door de inzet van Hein, zijn grote persoonlijke betrokkenheid en zijn vermogen mensen aan zich te binden, is dit resultaat bereikt. De eerste editie van de 'Journal of the European Water Pollution Control Association' zal in januari 1991 verschijnen. Na vaak moeizame onderhandelingen onder leiding van Hein Ehrhardt, is een uitstekende overeenkomst met Elsevier tot stand gekomen. Uiteindelijk is ook de taalstrijd beëindigd. Het blad wordt

A & V markeert fusie met bouwplaat voor de schooljeugd

In het kader van de fusie van de NV Drinkwaterleiding de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden waarbij dit bedrijf per 1 juli a.s. opgaat in de Watermaatschappij Zuid-Holland Oost heeft A & V een bouwplaat van de watertoren van Meerkerk en stickers laten vervaardigen voor de schooljeugd in zijn verzorgingsgebied. De eerste stickers met (alvast uitgeprobeerde) bouwplaat werd door de president-commissaris, burgemeester B. van Wouwe, op 11 juni jl. overhandigd aan leerlingen van een basisschool uit Hoornaar, die een bezoek brachten aan het pompstation te Lexmond.

